

Pulsatilla vulgaris (Wildemanskruid)

Ten dode opgeschreven?

De Blauwe zeedistel aan het strand en het Wildemanskruid in de Acherhoek hebben dit met elkaar gemeen, dat ze voor vele mensen te mooi zijn: ze kunnen ze niet laten staan. De eerste is thans een beschermde plant en neemt hier en daar in aantal toe. Van plukken gesproken: schrijver dezes mocht indertijd 'het (bittere) genoeg smaken', een dagjesman te ontmoeten, die een armvol Handekenskruid geplukroofd had.

Een jaar of vijftig geleden kwam het Wildemanskruid volgens mijn zegsman nog in massa's in de Acherhoek voor, 'hier in de buurt zag het er paars van'. Thans moest de waarschijnlijk enige vindplaats in ons land omrasterd worden en men kan de laatste jaren de daar aanwezige exemplaren op de tien vingers van zijn handen tellen.

Pulsatilla vulgaris of *Anemone pulsatilla* komt in Midden- en Zuid-Europa voor op zonnige heuvelhellingen; in de Noordatlantische streken, dus ook ten onzent, alleen op zandheuvels langs de rivieren, de zogenaamde rivierduinen. In de Achterhoek begeleiden deze duinen de loop van de Oude IJssel. Men neemt aan, dat in prehistorische tijd de Rijn hier stroomde en dat de overheersende zuidwestelijke winden het zand van de 's zomers droogvallende noordoostelijke oevers deden stuiven, waardoor deze duinformaties ontstonden.

De laatste veertig, vijftig jaar gaat het deze mooi licht violet bloeiende plant niet bepaald naar den vleze. De grote HEUKELS vermeldt (1909) dat 'ze bekend is van Deventer, sinds 1850 niet meer, van Zutphen, nu uitgeroeid, van den Ouden IJssel bij Terborg (Paaschheuvel) en Silvolde (Molenwerf)'.

Inmiddels is de Paasberg (zo luidt de juiste naam) als groeiplaats uitgeschakeld: das war einmal. Alleen bij Silvolde vinden we inderdaad *Pulsatilla* nog, maar niet op de molenwerf van Heukels. Er is misschien reden tot een uiterst gematigd optimisme omtrent het voortbestaan van deze z.z.z.

De afdeling Doetinchem van de K.N.N.V. heeft de laatste veertig jaar de lotgevallen van *Pulsatilla* met bezorgdheid gadegeslagen. De afdeling vierde haar vijftigjarig bestaan. Wanneer men de notulenboeken nasnuft, kan men de gegevens als een kralensnoer aaneenrijgen. Blijkbaar heeft men zich de eerste tien jaren nog geen zorgen gemaakt. In 1912 klinkt een waarschuwende stem op: '*Anemone pulsatilla* loopt gevaar uitgeroeid te worden'.

Het heeft de schrijver verwonderd, dat onze 'grote' THIJSSE in de beschrijving van zijn zwerftochten langs de Oude IJssel met geen woord rept over deze bijzondere plant (Verkade's album De IJssel, 1915). Met opzet? Om geen slapende plukkers wakker te maken? of is ze aan zijn aandacht ontsnapt? Hij zwierf hier in augustus en dan is de plant reeds lang uitgebloeid.

In 1919 wist de afdeling Doetinchem de groeiplaats in eigendom te verkrijgen. Maar ook in de daarop volgende jaren houden de klachten aan. 1922: met *Anemone pulsatilla* is het niet al te best gesteld; gaat langzaam achteruit. 1923: nog enkele bloeiende exemplaren en wat vruchtpluizen. 1934: *Anemone pulsatilla* is lang niet meer wat ze vroeger was. In 1936 heeft de gemeente Wisch, waartoe Silvolde behoort, het terrein willen kopen om er een vuilnisbelt van te maken. Deze verkoop is gelukkig niet door gegaan. Dan komt er nog een opleving en

Wildemanskruid.

Foto: O. Sadovsky (Brno)

horen we een gunstiger geluid. 1936: veel planten, zelfs op de vorig jaar afgegraven helling. 1938: nog steeds een belangrijk aantal. Maar in 1939 weer klachten: niet veel meer. Het terrein wordt als speelplaats gebruikt. 1941: 30 exemplaren geteld. 1944: omwonenden gebruiken de plek als vuilnisbelt; toch telden we nog enkele exemplaren. 1946: slechts twee bloeiende planten en wat levend blad. 1950: 10 exemplaren geteld; treurige toestand, spelende kinderen en vuilnis. *Zó was de toestand.* Een treurig verschieft voor het Wildemanskruid.

Het bestuur van de afdeling was als kleine vereniging financieel niet bij machte haar bezit en het voortbestaan van *Pulsatilla* afdoende te beschermen. Maar zie, als de nood het hoogst is Door een toevallige omstandigheid kwam het geval Staatsbosbeheer ter ore. Aan de voortvarendheid van de heer de Voogd, chef van de afdeling Natuurbescherming en Landschap, is het te danken dat er ingegrepen werd voor het te laat was. Onderhandelingen werden gevoerd met de eigenaresse en het resultaat daarvan was de overdracht van het terrein in 1951. Het Departement droeg onderhoud en toezicht op aan de houtvesterij 'De Graafschap'. Vuilnis en andere ongerechtigheden werden met bekwame spoed opgeruimd, een stevige omrastering werd aangebracht, zodat de plant nu veilig gesteld is en, naar we hopen, zich ongestoord zal ontwikkelen. Bij ons laatste bezoek wilde het ons voorkomen alsof hier en daar jonge planten uit de kruipende wortelstokken het levenslicht aanschouwden. Met spanning zien we de verdere lotgevallen van deze soort op dit plekje tegemoet.

Doetinchem

B. Martens

De kopy van bovenstaand artikel werd aangetroffen tussen de nagelaten paperassen en boeken van wijlen Drs. B. Martens, in leven de secretaris van de afdeling Doetinchem. Ons ere-lid C. Sipkes heeft het artikel hier en daar enigszins bekort, maar niets veranderd aan de stijl of strekking van het geheel. Ter nagedachtenis aan de bioloog en natuurbeschermers Drs. B. Martens hebben we dit artikel van zijn hand gaarne geplaatst.